

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ե Ն Դ Ի Ր Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Շ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1813.

16. 17. 18. Յ Ո Ւ Ն Ւ Ս Ի :

ԻՆԿԻԼԴԻԹԻԱ.

ԼԵՊԻՍ . 22 ՄԱՅԻՍ :

(ԹԻՖԼԻՍԻՆ :)

Մայիսի 21ին իրիկունը կընսովէր՝ Թէ ֆրանսըզները նորէն ետ քաշվեցան Տրէզտայէն, վն ղե Բլէխսթ ու Պուլով Պուռն Ճէնէպալներուն գունդը մտան Ալբոխայ՝ ֆրանսըզներուն ետեւէն առնելու համար :

Առնովեցաւ Պուէնուս-Ալերէսին գաղէ Թաները մինչև մարտի 5ը, նմանապէս մարտի 7ին դրված նամակները . մէկ արտաքայ կարգի գաղէ Թամը մարտի 4ին կը պատմէ Թէ սաստիկ կտորովէրէն հինտիստանցիները (որոնց գլխաւոր Ճէնէպալէր Բիւ-Արիսթան) Սալթային գաղտըրուն մէջ՝ Էմմանուէլ Պէլլրանտ ապստամբ

բեցնող Ճէնէպալին գունդէն : Աս ուստէ, րազմէն ետեւ անմիջապէս հոնտեղը ըրին գաղնագրուն՝ որով հինտիստանցիք Շգէմ Ամերիգացուց ջոնէն պատերազմ, ու ղէն քերնին վար ձգէն . կար մէկ գունդ մը լորաց հինտիստանցիներուն որ կը կենար Ժուլուր՝ բռնագատովեցաւ երթալ Բէրսն, առանց Թշնամու Թիմը ցրցունելու Պուէնուս-Ալերէսին գաւառներուն մէջ :

Թուղթեր եկան տէրուէ Լորտ Բաթէ քարտէն, ու Սիր Բաուլո Սթէվակրդէն մայիսի 7ին դրած . աս Թուղթերուն մէջը բացայայտ կը պատմեն, Թէ Մոսկովիները Պուռնները յաղթեցին ֆրանսըզներուն՝ մայիսի 2ին եղած պատերազմին Լուգէնին գաղտերուն մէջ, բայց ասկից ետեւէ րենայ Թէ ետ կը քաշվին կոր գէպ 'ի Էլպա : Մինչև հիմայ մէկ նոր խապար մը չառինք սպանիայէն :

(ՄԵՆԵՐՈՒ :)

ԲՐՈՒ.

ԲՐՈՒՍՍԻԱ.

Պետեմբեր . 8 Մայիս :

Պետեմբերի գաղեթաները հրատարակեցին
աս հետեւեալ թուղթերը՝ որ գրուած էին
Ամուսնական ամսուս 4 ին :

» Ֆրանսիացիներուն բանակը որ եկաւ հա-
տաւ Ելզա գետին ձախ եղերքը՝ օրեր կը
շատնանկոր, և կերենայ իրենց պատրաս-
տութիւններէն՝ որ պիտոր ջանան գետը անց-
նիլ : Հաարպուսական մինչև Հօօր՝ երկու
բանակ մէկըմէկ կըթփոտենկոր միշտ . մեր
քաղքի քովի գետերը պատըռտեցին, ուր զի
ըցվելով հանտեղվանքը ջուրը, չիկրնայ
մոնալ թնամին մեր քաղքը, ապա թէ ոչ
Չօլէնսիէքէր ու անոր շրջանակները մըտ-
նաշնունակէս՝ դիւրաւ կըմտնան մեր քա-
ղքը : Թիւրք Ֆրանսիացի զօրաց որ ժող-
ված են Ելզային եղերքը՝ են 15 հազար
հոգի՝ որոնց գլխաւորը է Տաւու մառե-
շալը : (Օրադր . կայսեր :)

ԼԵՀԱՍՏԱՆ.

Վառէմպեթ . 29 Ապրիլ :

Ընտուս 28 ին բռնկեցաւ մէկ կըրակմը
Վառթէմպեթի քաղքին մէջ՝ առաւօտեան
սահաթը 10 ին . աս կըրակը թնայէս կամ
ուստի՝ պատճառեցաւ, մինչև ասօրս չիմաց-
վեցաւ . կըրակը բռնկելու ատեն մէկ սաւ-
տիկ քամիմը կըփչերկոր՝ որով բոլոր քաղա-
քը քիչ տոնեման մէջ բռնկեցաւ . հոնա-
ղի ամրոցը ու բոլոր առնները մոխիր ե-
ղան : Աս կըրակէն ապրեցաւ միայն Լու-
դերականներուն եկեղեցին, մէկ մասը
ուղղափառներուն եկեղեցին, ու երկուք-
ալ ուրիշ շինուածք : Չիկրնար մէկը ինչ-
պէս պէտք էնէ ըստորագրել ողորմելու
աս քաղքին բնակիչներուն՝ որ հասուց մէկ
կըրակմը այսպէս սաստիկ ու ընդհանուր :

(Օրադր . կայսեր :)

ՍԱՔՍՈՆԻԱ.

Լեիֆա . 20 Մայիս :

Երբոր Մոսկովները մոան աս քաղքը,
շուտով հրաման հրատարակեցին որ գրաւվի

գաղի ըստին Ֆրանսիացի մալերը, բայց ի
գործ չիդրվեցաւ աս հրամանը . ցածցու-
ցին ստակներուն գինը, և կուղէին բերել
Ամուսնական ինկիլիզի ապրանքներ . բայց
որովհետև Մոսկովները չիկրցան շատ կե-
նալ հոստեղը պատերազմներուն դժբաղդ-
պարագայներուն համար, ան օրտաճառաւ
հիշ բանով կատարեալ ի գործ չիդրվեցաւ
աս հրամաններէն :

(Օրադր . Փաբլիկ :)

ՄԵԾ ՏՈՒԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Վերադարձուկի .

Վիսթրիայական . 25 Մայիս :

Աս տերութեմ զօրաց գունդին ճէնէնա-
լէն թուղթ տանըվեցաւ . աս թուղթին մէջ
շատ գովաւթիներ կուտայ . օֆֆիցիալնե-
րուն ըրած կըտրիճութիւններուն վր մայի-
սի 2 ի եղած պատերազմին մէջ . կըպատմէ
աս թուղթին մէջ թէ գունդը Վերադ-
արձուկի Տուգայութեան, շատ անգամ
պաշարվերէ կատաղի խաղախներէն, բայց
միշտ փախուցներէն եղեր զանոնք իրենց առ-
ջևէն մեծ ու զարհուրելի կոտորած տա-
լով . բռնկերէն գերի շատ խաղախներ հան-
դերծ իրենց ձիերով : Երբոր Մոսկովնե-
րը ետ կըքալին եղերնէ, ասոնք Ֆրանսի-
զի բանակին առաջապահ գունդին մէջ ը-
լալով շատ մեծ մեծ քաջութիւններ ըրերէն
Մոսկովներուն զօրացը դէմ : Կըվեկայէ
կռի իդալիայի փոխարքան թէ երբոր Վալտ-
հիմ հասաննէ, ինչպէս կըտրիճութեմ ու
արադութեմ անցան ճապթօբէրէ գետը որ
սաստիկ առատացերէր ու կամուրջները
այրերէին Մոսկովները : Իդալիայի փո-
խարքան ամմէն զօրաց առջևը, գովերէնա-
բօլէօն կայսեր դիմաց աս գունդին անյաղ-
թելի սիրտը, և ճարպիկութեմ շուտով ի
գործ դնելու իրեն հրամանը : Նաբօլէօն
կայսերալ կանչերէ աս գունդին գլխաւորը
որուն անունը էր Էմմէրթ, համար ուղե-
լու իրեն բերնէն զօրացը վալ, և երբոր
խմացերէ տեղին տեղը, արժանի եղերէ աս
գլխաւորը տեսնելու Նաբօլէօն կայսեր
հաւանքը իրեն բռնած խեղացի ճամբուն
վըայ :

(Օրադր . կայսեր :)

ՊՕԵ.

ՊՕԷՄԻԱ.

Բրաթ. 16 Մայիսի:

Պէւլինէ եկած վերջի խապարները կիմա-
ցընեն մեզի: Թէ իմացվերէ հոնտեղը Լուդ-
ձէնի պատերազմին ճամարիտ պարագայնե-
րը: անոր համար շատ արժնոճորներ ելան
Պէւլինէն՝ երթալու համար Օտէն դե-
տէն անդին:

Հատ առաջաներ լցուն Պոուշի վերա-
ւորած զինուորներով եկան Պոէմիայն սահ-
մանագլուխը՝ անկից կարճ ճամբայով անց
նէլու համար խտէզեա՝ բայց աս բանիս
հրաման չեղաւ: Սքհարնոսթ Ճէնէնալը
որ էր Պոուշի էն վարպետ ու հմուտ Ճէ-
նէնալներէն մէկը՝ Լուդձէնի պատերազ-
մի մէջ սաստիկ վերաւորվեցաւ մէկ ոտքը:
Սպքսոնիայի Թագուհին դեռ կը կենայ հոս
իրեն որդիներով ու անձկներով:

Կրովի Թէ Մրոկոմները պատրաստվե-
րեն Պաուդձէնին մօտ՝ նորէն զարնվելու
համար Փրանսըղներուն հետ:

Ալեքսանդր մոսկովին կայսրը ու Պոու-
շին Թագաւորը երբոր մօտննէ Տրեղտա-
քիչ ժամանակ կեցան հոնտեղը:

ՓՐԱՆՍԱ.

Փաբէլ. 29 Մայիսի:

Աս վերջի տեսները դրանքվեցաւ մէկ
տեսակ բուռմը որ կրկովի բուռ շարժա-
կան՝ բանակի համար: Աս բուռը շինած
է երկաթէ. տակի կողմը ուրտեղոր պիտոր
հացը դրովի է դուղայէ՝ հաստատված էր
կաթէ կամ պղնձէ տախտակներու վրայ.
ձեւը է երկայն բառակուսի ձեւով. աս բու-
ռին ներսի կողմը բաժնրված է 4 խաթ,
իւրաքանչիւր խաթը կաւնէ 6 խոշոր սօ-
մուն, և մէկ ուսհաթվան մէջ կեբի 24 սօ-
մուն. ամեն մէկ սօմունը մէկ մարդու
կրբաւէ 5 անգամ. աս բուռը առապայի
վրայ դըրած կը տանին ուրտեղ կուզեննէ.
աս գիւտը պէտք է ընծայել Պարոն Լէկ-
րօսին: (Համառօտութիւն Օրադր. Կայսեր:)

Պրէմ. 16 Մայիսի:

Սանտամ տեղակալ Ճէնէնալը գացերէր

175
տեղեկանալու Թէ ինչ վիճակի մէջ է Վեթ-
հէմսպուռն կղզին. երբոր իմացաւ Թէ
Թշնամին զօրք Թափերէ ցամաք, գնաց անոնց
դէմ ու զարնրվեցաւ ամսուս 9 ին, և յա-
ջողութիւն յաղթեց Թշնամիներուն. բոլոր
գունդը դրեթէ վայ ըրաւ կէսմը սալանէ-
լով կէսմընալ դերի բռնելով. աս գուն-
դէն միայն 3 հոգի խալըսեցան ու գացին
խապար տանելու Ամպուռն: Աւին Փրան-
սըղները 9. Թօփ ամմէն Թախըմով, խէլմը-
նալ ձի ու ուրիշ պատերազմական պաշար-
ներ:

(Օրադր. Կայսեր:)

31 ին:

Խապար եկաւ հոս մէնզկով, Թէ Վան-
տամ Ճէնէնալը ամսուս 29 ին առաւօտը
անցերէ էլ լուս գետը վռնտելով Մոսկով-
ները, ու բռներէ 200 հոգի գերի: Տիւ-
մօնսիւս Ճէնէնալնալ անցերէ էլ լուս գե-
տը Վինսէնէն: Մոսկովները վախնալով
չըլայ Թէ պաշարվին Փրանսըղներէն, ամ-
սուս 29 ին գիշերը շուտմի պարպեցին Ամ-
պուռն քաղաքը: Մոսկովները ելլալուն
պէս ասից, մօտա Վանտամ Ճէնէնալը.
դրանքվեցաւ հոստեղի Թէրօսիանային մէջ
150 կտոր ծովային Թօփ, ու 80 կտոր Թօ-
փալ պատնէշներուն վր, աս ամրութիւնե-
րուն վրայ այնչափ ամրութիւներալ շատ
ցան՝ որ տեսնօյները կարմնան կրման:
Փրանսըղները մանաշուռնակս Ամպուռնին
մէջ հրամանմը հրատարակեցին, որ որչափ
օտարական կայնէ՝ 24 սահաթվան մէջ դան
ներկայանան քաղքի կառավարուէ ատեա-
նին, և Թէ ամմէն տանուաւորները ու վա-
նատուրները իմացընեն ատեանին ան մար-
դիկները՝ որոնք հրաման չեն առած մօտնա-
ւորապէս Ամպուռնին մէջը կենալու հա-
մար:

(Օրադր. Վեպեր:)

Բաթահալէն. 29 Մայիսի:

Մէկ նաւմը ինկիլիզներու կուզէր զօրք
Թափել ցամաքը Կրօտէնին կողմէն, բայց
անտեղի պահապաններուն արթնութիւն ու
կըտրիճութիւնը Թշնամին մօտածած խոր.
հուրդը պարապ հանեցին, և ինկիլիզներ-
նալ տեսնալով Թէ յոյս չիկայ, վերջացու-
ցին ատ բանը. հիմայ խիստ հանգիստ է
հոստեղը:

ԻԴԱ.

Ի Դ Ա Լ Ի Ա.

Անունս. 29 Մայիսի:

Ըմնուս 7 էն մինչև 26 եկան մոտն աս նաւահանդատին մէջ 61 մեծ վաճառականի նաւ. Բօնթէլահօքուրթէն, Վէնէտիկէն, Ռօտիէն, Պրինսիգիէն, Մօնօքուրթէն, Մօլթէթթայէն, Սամմէնայօէն, Միսօլօն չիէն, Ռաւէնայէ, և տաճա ուրիշ տեղերէն:

(Օրադր. Մէնաուրի սահմաններուն:)

Միւսն. 31 Մայիսի:

Հանդիպեցաւ հաստեղը մէկ զարհուրելի դիպուածքով: Կար մէկ պատանիմը Թօմազօ Գօնթա անունով Մօրթարացի, 20 տարւոյն: ասիկայ մէկ քանի տարի կեցերէր Միւսն աշխրհութի ընելով պաղեր կեանի. բով: Ասիկա զինքը քեշ մէկ խաղի մը տալով, քիչ ժամանակվան մէջ ծանր ցարտքերու տակ ինկաւ, ևս միջոցիս դարցաւ իրեն քաղաքը հօրը քովը ու ըստակ ուղեց հօրմէ: հայրը որովհետեւ մէկ շատ հարուստներէն չէր, և շատ հոգի ունէր սրահելու, կերակրելու, անոր համար չէկատարեց իրեն ուղածը: Աս պատանին խիստ կատիւեցաւ աս հօրը ըրած գործքին դէմ ու ռի կապեց սրտին մէջ. երբոր հայրը դնաց պառկելու, աս անօրէն որդին առաւ ձեռքը մէկ չէքի՜նք ու այնպէս դնաց ուրտեղ որ պառկէրէր հայրը, զարկաւ աս չէքի՜նք մէկ քանի անգամ խուլախ թօզին ու սպաննեց հայրը, և ուր զի ապահով ըլլայ մահը՝ ածելովով կըտրեց վիզը: մէկ կերպովմը ծածկել ուղեց աս բանը, և նոր համար մահանաներով տունէն հեռացուց մայրը ու աղքատահմը: Ինքը իրեն հօրը մարմինը պըլեց չուխայներու մէջ ու դրաւ սնտուկիմը մէջ փախցընելու համար. բոլոր գիշերը կեցաւ մինակ տանը մէջ, վերջը մէկ ճամբայովմը ասկից դուրս հանեց աս սընտուկը ու բերաւ մինչև Միւսնին դուռը. երբոր հոս հասաւնէ քաղաքը չմտաւ այլ դնաց մօտիկ մէկ գեղմը

մէկ իրեն հօրը բարեկամ քահանայիմը տուն, իրեն հետնէր նաւ սնտուկը, պատանին գիշերը հոս անցուց՝ հաւտացընելով քահանային թէ ան սընտուկին մէջի բաները է իրեն բաները՝ որ պիտոր՝ տանի Միւսն. բայց որովհետեւ աս մարդասպանուէ յանցանքը չիծածկըվիր ու մէկ չիկարծած կերպովմը մէյտան կելլայ, քահանան կասկած դնաց չըլլայ թէ կէօմիւրէկէն փախցուցած բաներ են, անոր հմր նեղը խօթեց աս պատանին որ իրեն յայտնէ ան սընտուկին մէջի եղած բաները, պատանին լեց աս քահանային աղաչանքին ու բացաւ սնտուկը, աս բանը երբոր տեսաւ քահանան սարսափեցաւ մնաց հոն, ու ետքը դնաց մասնեց ատեանին, ու շուտմը բանտը դըրվեցաւ. քիչ ժամանակէն կըլը ճուրղի ասոր դատատանը արժանի իրեն յանցանքը:

(Օրադր. Միւսն:)

2. Յունիսի:

Պարէզէն կըգրվի հոս աս հետեւէլ թուղթը:

„Եաթօլէօն կայսրը Մայիսի 21ին ըրաւ
„ մեծ յարթութիւն Պաուդձէնէն անդին
„ Մոսկովներուն ու Պոուշներուն դէմ:
„ Թշնամին շատ ատենէն պէրի կըպատ,
„ ըստարկէրիցոր հաստեղը՝ ամրացընելով
„ զինքը պատնէշներով, ու բոլոր իրեն զօ-
„ ղութիւն հոնտեղը ժողովելով. բայց պա-
„ տերաղմի ատեն Մոսքայի Իրինչիբէն ու
„ Լօրիսթօն ճէնէնալը իրեն բանակին աջ
„ թեւը աւերեցին: Եաթօլէօն կայսրն ալ բո-
„ լոր իրեն դորութիւն զարնըվելով, պարտա-
„ լորեցին հանելու իրեն կեցած ամուր
„ տեղերէն. իրիկվան դէմ բոլորը դուրս
„ ելած իրենց տեղերէն սկսան ետ քաշվել:
„ Աս պատերազմիս մէջ խիստ քիչ մարդ-
„ կորսնցուցինք մենք, և այնպէս մարդ-
„ մը չիմեաւ մեր կողմէն՝ որ լալու ար-
„ ժանի ըլլայ. 3 հազար գերի բռնեցինք
„ Թշնամիներէն: Եաթօլէօն կայսրը խիստ
„ կատարեալ առողջութիւն մէջ է՝:

(Օրադր. Կայսեր:)

Աս գործքն՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենին, տասնըհինկ օրը մէյմը կըտըպվի,
ԻՎԵՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒԻ: